«МУЗИ БЛАКИТНООКОГО ОРФЕЯ» – КОХАННЯ У ЖИТТІ ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

До 70-річчя з дня народження і до 40-річчя трагічної загибелі Володимира Івасюка

Ігор КОЛЯДА, професор кафедри методики навчання суспільних дисциплін і гендерної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор історичних наук

Я – велетень з блакитними очима...
Я не в змозі палко не любити,
Боюсь тебе цілунками убити.
Юрій Рибчинський

«Він мало розкривався в питаннях, що стосувалися особистого. Але інколи міг сказати, що, мовляв, деякі жінки можуть похвалити мене як чоловіка... Батько з ним неодноразово говорив на ці теми, бо дуже хотів для сина особистого щастя»
Ігор Кушплер

Він був надзвичайно красивим. Невисокого зросту, русявий, голубоокий – своєю зовнішністю справляв неабияке враження. Він – неймовірно популярний 30-річний синьоокий красень, у якого багато хто закохувався. «У твого друга ТАКІ очі, що у них можна втопитися...» (Степан Пушик). Але він не поспішав. Він шукав Ту, єдину, яка б могла б стати його дружиною, його Музою. У нього були свої особливі критерії. Тексти його пісень свідчать, які пристрасті вирували у його ще молодечій душі. Його твори навіяні почуттям закоханості. Він закохувався часто. «...на пісні раннього й дещо пізнішого періоду досить сильно впливала Володина закоханість. У них – така вишуканість, елегантність, легкість і хвилюючий тембр. Це природні почуття молодої людини, темпераментного талановитого композитора» (зі спогадів сестри Оксани Івасюк). У ньому приваблювали сяйво його душі і надзвичайно позитивна енергетика.

Рідне містечко Кіцмань. Невелике таке затишне містечко, поряд ліс, поле. Тиша!.. Біля кожного будиночка – город, садочок, земля дихає й пахне. Йому шість років. Він уже другий рік навчався у класі скрипки викладача Юрія Миколайовича Візнюка. До цього класу прийшла білява дівчинка. Її звали Людочка Шкуркіна. «Це було перше, справжнє, світле шкільне кохання». ... «Учити її музики батькам порадив батько Володі Михайло Григорович: «У Люди гарний слух, їй потрібно в музичній школі вчитися». Так він зустрів своє перше кохання. Вони також навчалися в одній середній школі (він на клас старше). «Люда була від природи дуже красива, як і Володя, – згадував згодом Юрій Миколайович. – Ми, викладачі, помічали, як вони між собою воркують. Вони просто, як голуб із голубкою, разом ходили. Ніхто не сміявся, не дорікав. У Володі була висока внутрішня культура, виняткова. У Люди теж». «Дружба їхня була дуже гарна й чиста», – згадувала Таїсія Василівна Шкуркіна. Ця дружба пройшла тяжкі випробування. Коли Володя у випускному класі втрапив в історію з пам'ятником Леніну в центрі Кіцманя, Людмила Шкуркіна як секретар комсомольської організації школи мусила проводити загальні збори, на яких ставилося питання про виключення юнака з комсомолу, що автоматично означало проблеми із закінченням школи. Володю любили – і учні, і вчителі. І ніхто не хотів, щоб хлопця виключили, але на те була вказівка компартійних чиновників. Людмила так поставила на голосування проект рішення, що за виключення Івасюка комсомольці так і не проголосували.

Це був час, коли молодь захоплювалась «Beatles», який дуже критикували у колишньому СРСР, навіть заперечували – у нас, мовляв, інші цінності... А молодь все одно слухала пісні Леннона та Маккартні й захоплювалася ними. Талановиті музики на слух запам'ятовували ті мелодії і грали їх на танцях (тоді танцювали тільки під «живу музику»). Володя – чудовий скрипаль, Люда – чудова скрипалька. А ще вони гарно співають. Володя, до того ж, навчався ще і по класу фортепіано й чудово імпровізував на цьому інструменті, немовби у безмежному світі мелодій шукав і шукав свою... У них були спільні друзі – дуже гарні музиканти Слава Івасюк, Валерій Маначинський, Люда Поліщук, сестра Володі Галя, яких він зібрав у створений ним у школі вокально-інструментальний ансамбль «Буковинка».

«В 1964 році Володя організував вокально-інструментальний ансамбль «Буковинка». Нам при Будинку культури дали приміщення, деякі інструменти. Ми збирались – кілька хлопців і дівчат, почались репетиції. Підібрали репертуар, виступали. І ось дівчатка стали мені говорити: «Ти знаєш, в тебе Володька закоханий». Я була в сьомому класі, він – у восьмому. Здивувалась: «Та невже?» А потім якось записку мені від нього при-

© Коляда І., 2019

несли. Так смішно було: щодня зустрічались, а він – записку» (зі спогадів Л. Шкуркіної). «Ми були дітьми природи, – згадувала Людмила Шкуркіна. – Влітку наша дорога була в ліс, на озеро. Любили приходити в лісництво, де нас напували смачною водою. Збирали гриби, рвали лісові квіти. А взимку – лижі. У нас були дуже чисті стосунки. На жаль, уже вирубали той сквер у центрі Кіцманя, де ми любили з Володею гуляти, немає і тієї лавочки, на якій він уперше мене поцілував». «Називав мене Куця – це по-буковинськи, не знаю навіть, як перекласти. «Куця, Куця моя!..» З такою ніжністю, з такою любов'ю!» – згадувала Людмила.

У Людмили було розкішне біляве волосся, яке вона заплітала в товсту косу й перекидала через плече. І він дуже любив фотографувати свою Люду. Збереглося чимало світлин, зроблених Володимиром. Навіть крізь відстань часу і чорно-білий колір знімків відчутні ніжність і закоханість їхнього автора у дівчину. «Перше велике кохання було в нього ще в школі, в Кіцмані, – розповідала Тарасу Унгуряну сестра Володимира Івасюка Оксана. – Дівчина, яку Володя любив, – Людмила Шкуркіна. Є багато фотографій, на яких Володя поряд з Людмилою. У них було справжнє світле шкільне кохання... на пісні Володі достатньо сильно впливала його закоханість». Вона була першою слухачкою його пісень. «Ми з Володею говорили то російською, то українською. Інколи він мені казав: «Оце щось там написав, ану послухай!» Читав написане, потім переробляв його. Першими слухачами його пісень завжди були я і сестра Галя – нікому спочатку не показував, тільки нам. Коли мені минуло шістнадцять, він присвятив мені пісню «Мені шістнадцять років». Ми в складі «Буковинки» заспівали її перед нашою кіцманською публікою. А містечко ж маленьке, всі знали про наше кохання. І говорили: «Оце ж він Людці написав...»» (з інтерв'ю Л. Шкуріної Тамарі Дяченко). Володчина пісня «А мне шестнадцать лет» – це був найдорожчий подарунок, який зробив юнак для свого першого кохання. Володя власноруч виготовив альбом, у якому написав ноти й текст, красиво розмалював усе кольоровими олівцями і підписав: «Людочці на день народження». «Це для мене найдорожчий подарунок... Я дуже ціную те, що було між нами. Перше наше кохання дороге на все життя. Воно залишиться назавжди святим...» – зізнавалась уже заслужена артистка України, актриса Севастопольського драматичного театру Людмила Андріївна Шкуркіна.

Після школи їх дороги дещо розійшлися. Володя вступив до мединституту в Чернівцях, Людмила – до театрального, у Києві. «Володя дуже переживав, що мені доведеться жити в Києві». Далі їх дороги розійшлись. У Людмили був театральний інститут, розподіл у Дніпропетровський театр, становлення актриси й особистості. У Володимира – медичний, музучилище, консерваторія. І пісні, пісні, пісні!.. «Водограй», «Пісня буде поміж нас», «Я піду в далекі гори», «Відлуння твоїх кроків». Ось так жили поряд, разом бігали до школи, грали, співали, любили одне одного. Вони підтримували дружні стосунки. Івасюк приїжджав на її дипломну виставу – вона грала Елізу Дулітл у «Піґмаліоні». За направленням поїхала працювати в Дніпропетровськ. А потім – вона вмикає радіо, а там звучить пісня відомого композитора і поета Володимира Івасюка. «Для мене це не було несподіванкою, – зазначала Людмила в інтерв'ю Тамарі Дяченко. – Я завжди знала, що так і буде: адже він був дуже талановитий. Під час зустрічей я завжди йому про це говорила...

Творчість була з ним завжди, він дихав нею, як повітрям. Його пісні, як чиста джерельна вода, яку хотілось пити знову й знову... Його творчість пронизували дві теми: любов до жінки й любов до України. І якщо любов до жінки офіційні кола йому якось прощали, заохочуючи проте поширення найбезглуздіших пліток про особисте життя Володимира Івасюка, то любов до України викликала в них стійке неприйняття і злість. Його називали «хохлом» і буржуазним націоналістом, його досягнення замовчували, його людську гідність принижували. Передавали слова одного із вітчизняних метрів від мистецтва: «Цей гуцул нам вже поперек горла стоїть. Але нічого, ми його відсунемо. Їх дратувало в ньому все: надмірна молодість, талант, слава. Його викреслюють із списків на здобуття престижної в той час премії імені Миколи Островського. Його пісні співає весь світ, а в рідній країні стверджують, що не знають такого композитора, оскільки він не має закінченої консерваторської освіти. Як будь-яка творча людина, Володимир Івасюк був надто чутливим. Його глибоко травмувало таке ставлення. І все ж він продовжував жити й працювати».

Був період, коли вони знову досить близько зійшлися й думали про одруження. «Я від нього завжди відчувала таку ніжність, трепет. Ми не бачились так часто, як у юності, але то він до Дніпропетровська приїде, то я до Львова. Я на інших чоловіків дивилася крізь призму ставлення Володі до мене й до матері та сестер... Я думаю: що це було? Я була одна, він був один, і були разом. Щось нас не розв'язувало. Ми не могли розв'язати наші стосунки. Така вже доля. Я щаслива, що в моєму житті був Володя» (з інтерв'ю газ. «День» Людмили Шкуркіної). Їхня остання зустріч відбулася у серпні 1978 року. Вони сиділи вдома у Володіних батьків, у кафе. А потім Володя запропонував поїхати в Кіцмань. Вони пройшлися містечком, потім – у ліс, на Рубану дорогу, до хатинки лісника... Це було його останнє літо...

Усі, хто знав Володимира Івасюка, вважали, що вже в юності він був особистістю. Він староста групи. Він дуже відрізнявся від інших. Він був генератором ідей, мозковим центром. Володя відзначався дотепністю у взаєминах з одногрупниками. Він був душею товариства. У нього закохана не одна дівчина. Їм імпонувала його вишуканість, висока культура у спілкуванні.

Їй тоді не було й 17 років. Чарівна білявка, яка відразу після закінчення Коломийської середньої школи № 1 вступила до Чернівецького медичного інституту, Марійка Соколовська. Вісімнадцятирічний Івасюк закохався у неї з першого погляду, а Марія у свої 17 була захоплена навчанням. І на курсі майже усі вже знали, що Володя був закоханий у неї – у свою «Мусю». Навчаючись в одній групі разом із Володею, Марійка відчула якусь особливу увагу до себе з боку однокурсника. На заняттях вони сиділи поруч. Спільним захопленням у них була пісня.

«Володя підійшов до мене вже у перший день навчання у мединституті: «Ти граєш на скрипці? Значить, будеш грати в ансамблі». Ми були разом з ним увесь час: вдень – заняття, ввечері – репетиції камерного оркестру і оркестрової групи інститутського ансамблю пісні і танцю. Любов до музики і медицини єднала нас. Молодість сама по собі прекрасна, але незрівнянна ні з чим, коли поруч з тобою людина, яка тебе розуміє і підтримує у всьому, зачаровує тебе своєю красою і розумом, дарує тобі ніжну гру чарівної скрипки і свої перші пісні. Я завжди старалася йому допомагати, ми разом здавали сесію, святкували дні народження та весілля своїх однокурсників...

На парах ми завжди були разом, сиділи поруч. Ходили, разом здавати екзамени. Мене один раз ледь не вигнали з екзамену, що я йому щось там допомагала. Тому що я то вчилася, а він був зайнятий музикою... Коли збиралися на репетиції, Володя завжди підходив до мене і цілував у щоку. Дуже часто приносив мені пиріжки, які випікала няня Міля. А називав мене лише Марічка або Муся. Уже пізніше мені розповідали, що Володя був у мене закоханий. Але сам він ніколи не зізнавався мені. Напевно, йому легше було про все сказати у піснях» (зі спогадів М. Соколовської-Марчук).

Вона добре пам'ятає, як деякі викладачі могли піднімати Володю кожного заняття й при цьому говорили йому: «Ну що, Івасюк, ви вже визначилися, ким будете – лікарем чи композитором?» І Марійка давала Володі свої конспекти, коли він не встигав добре підготуватися до семінарів – їй було боляче, коли намагалися принизити Володю. Він скрипаль оркестру народного ансамблю пісні й танцю «Трембіта». Невдовзі йому стає тісно в межах оркестру народної музики, то він організовує камерний оркестр. Учасницею камерного оркестру, зрозуміло, стала й Марійка Соколовська. Часто репетиції оркестру доводиться проводити на квартирі в Івасюків по вулиці Богдана Хмельницького, 68, у Чернівцях. Іноді, як згадувала сестра композитора Галина Івасюк-Криса, вони займалися у вхідній арці – тут була чудова акустика.

Володимир Івасюк, за словами журналіста Романа Островського, був оригінальним не лише у творчості, а й в особистих стосунках. «Якось він не зміг прийти на побачення і надіслав Мусі листівку. Вибачився, пояснив причину».

В симфонії дивній
Весняної ночі –
Я чую твій шепіт,
Що кличе мене.
І серце у грудях
Співати так хоче,
Люба Маріє!

Ця поезія Максима Рильського навіяла юнакові тему пісні – пісні-молитви:

Мадонні незнаній
Віками лунали
Органні хорали
В густі небеса.
А я тебе знаю,
Тебе я кохаю,
Люба Маріє!

Вийди, моя мила,
Все нічка накрила,
Тільки місяць і зорі
В блакитному морі
Чекають на тебе,
Чекаю і я.

Долею стань, мила,
Піснею стань, мила,
І хай вітряна осінь
З димовими косами
В танку нас кружляє,
Як двоє птахів.

Я приніс, Маріє,
В очах своїх мрії,
Щоб віддать їх, кохана,
Мов проліски ранні,
Тобі, незрівнянній,
Єдиній тобі.
(«Аве, Марія»)

Одного разу під час занять (це було взимку) Володя підійшов до неї і показав аркуш паперу в клітинку, а на ньому – слова вірша «Червона рута». І підписав: «Мусі від Володі. 15.9.70. III пара. Лекція по дермі (з дерматології)». Французи хотіли викупити цей автограф за три тисячі доларів, але

Муся їм відмовила... Це був текст пісні, яка невдовзі стала знаменитою на весь світ – «Червоної рути». «Ще будучи студенткою, я вийшла заміж за викладача. Володя надіслав тоді вітальну телеграму зі Львова. Мене часто запитують, чому ми не одружилися з Івасюком. Мабуть, не доля... З того часу, коли Володя помер, він часто мені сниться: він стоїть на горі у своєму синьому костюмі, і чекає. Каже: я тебе чекаю, іди до мене». А якось він привидівся мені на вулиці...»

«Ця пісня була написана під впливом якогось неясного образу, хоч я й відчував, що цей образ існує насправді. Під час запису (авт. фонограми для передачі) я почав усвідомлювати, що той далекий туман, для якого я писав свою пісню, набуває конкретної форми й перетворюється на тебе, Ніно. Хоч це й дивно, але це так. Я зрозумів, що ця пісня написана під твоїм впливом, і по праву вона має бути твоєю. І це нічого, що зараз не весна, а осінь, що квітів уже мало. Я не хочу повторюватись поза текстом. Та голубий світ все ж залишається в моїх очах, а в руках – ласка, і я їх буду нести до далекого видіння, що стало близьким». Цей запис Володимир Івасюк зробив у власноруч виготовленому альбомі, який подарував асистенту звукорежисера Чернівецького телебачення Ніні Щербаковій, у якому разом із нотами й текстом пісні «Мила моя» – фотографія Володимира роботи Михайла Кузменюка й пісні (але вже без нот) «Червона рута», «Водограй», «Відлуння твоїх кроків». Так з'явилася пісня «Я піду в далекі гори».

«Перша скрипка – біла лебідка». Ніна. Висока, стрункa білявка, з гарними рисами обличчя, до неї Володимир приходив додому на вулицю Гастелло, неподалік від Центрального універмагу, сідав за піаніно і грав свої пісні. Часто він запрошував її на прогулянку містом – вони йшли у парк імені Калініна (нині парк імені Шевченка). Любив з'являтися з нею на людях, що зафіксовано на фотознімках. Але частіше вони бачилися у неї на роботі, по тодішній вулиці Комунарів (тепер братів Руснаків), 5. Це було, мабуть, найтаємничіше й найпопулярніше приміщення в місті – місцева телестудія. Там у Володимира було багато шанувальників, бо його знали як гарного музиканта й часто запрошували до участі в музичних програмах. З'явилися і справжні друзі, з якими він любив ходити в Карпати. «На Буковині й Гуцульщині вже, мабуть, немає такого куточка, де б він (Володя) не побував. Немає й чарівного краєвиду, яким би він не милувався. Що його манить до далеких обріїв, не даючи спокою кожного року? Краса нашої української землі та її людей», – зазначали рідні митця. Одного разу Ніна ризикнула піти з ним у гори і завдяки Володі побачила Близницю, Драгобрат, Говерлу – найвищі вершини Карпат. Як стверджує телеоператор Чернівецького телебачення Степан Шпіц, який також ходив у гори з Івасюком, коли вони поверталися з походу в поїзді Володя заспівав пісню «Я піду в далекі гори». Слова були записані на коробці цигарок. Михайло Кузменюк, який залишив чудові фотографії Івасюка, згадує, що цю пісню він уперше почув восени 1968 р. в себе вдома на вулиці Заньковецької в Чернівцях. У 1972 р. Івасюк переїхав до Львова, у 1973 р. Ніна вийшла заміж. Часто вона їздила у відрядження на Івано-Франківщину. І час від часу на зустріч із нею приїжджав зі Львова Володимир. Остання така зустріч відбулася напередодні від'їзду В. Івасюка на конкурс «Молоді голоси» в місто Хмельницький. Це було 19 чи 20 квітня 1979 року. Володимир, як згадує Ніна, був у гарному настрої, розповідав про свої грандіозні плани. А через кілька днів він безслідно зник...

«У творчості В. Івасюка, як відмічала директор Чернівецького меморіального музею Володимира Івасюка Парасковія Нечаєва, жіночі імена згадуються всього двічі – в пісні «Аве, Маріє!» (така авторська назва) та «Елегії для Галі». Серед пісень В. Івасюка небагато творів, написаних для конкретних жінок. Наприклад, «Пісня буде поміж нас» – Галині Тарасюк. А судячи зі змісту «Елегії для Галі», ймовірно, що і цей твір міг бути присвячений їй».

У його житті були дві Галі – молодша сестра, яку він ніжно любив, усюди брав із собою, навіть у Сопот (Польща) – єдину його зарубіжну поїздку на конкурс естрадної пісні – з ним поїхала Галя. Вона мала особливий шарм, завжди піклувалася про брата, їй він довіряв багато своїх таємниць. І друга – це журналістка молодіжної газети «Молодий буковинець» Галина Тарасюк, авторка статті «Знайти сонця руту» – першої серйозної статті про Володимира. «Восени 1970 року Володя познайомився з Галиною Тарасюк і частенько говорив про неї. Казав, що її прізвище – добра рима до його прізвища і що вони й душевно непогано заримовані. Я збагнула, що він захоплюється нею. Вона гарна, а до того ще й гостроязика. З нею Володя почувався дуже добре, вона мала в собі щось щире, чисте, здорове, що імпонувало йому. У той час він уже працював над твором «Пісня буде поміж нас». Я послухала один куплет і спитала, про кого це. Він блимнув очима й відповів: «Не заважай... Про Галю. Що, не подобається?» Я замовкла. Здивувалася, що він різко зреагував на запитання. Чому б мені Галя Тарасюк не подобалася? Інша річ, що Володя не любив, коли хтось непрохано вторгався у світ його інтимних почуттів» (зі спогадів Г. Івасюк). «Перше, що мене вразило у Володі, були його очі. Небесні. Не сині і не голубі – небесні. Потім він мені сказав, що очі йому перейшли у спадок від бабусі, а вся їхня сім'я – чорноока. Друге ж, що здивувало

мене, – сором'язливість, несподівана для хлопців його віку, та ще пак для місцевої знаменитості, якою Володя був. Він буквально знітився, почервонів і запропонував мені відкласти розмову на пізніше. Признатись, я була рада, що розмова відкладається... Тут я зрозуміла, що до неї треба підготуватися. Я вперше зустріла людину свого віку, ровесника, від якої сходила еманація розуму, таланту й благородства – три речі, які я так шанувала в чоловіках і які разом майже не стрічаються в одній особі. Я не помилилася. Володя виявився надзвичайно ерудованою, інтелігентною, нестереотипною людиною. А ще якось безоглядно доброю і щирою» (зі спогадів «Священні для мене» Г. Тарасюк). У жовтні 1970 р. Галина запросила Володю на свій день народження. Він хвилювався, бо хотів подарувати їй щось гарне, та нічого путящого не міг знайти. А пісня ще не була завершена». Володимир подарував дівчині різьблену рахву, але найбільшим подарунком для неї були пісні – юнак прийшов із гітарою і співав для неї. Майже через три десятиліття Галина Тарасюк згадала той день у вірші:

Жовтень. Осінь. Кленів багаття.
У день янгола, з янгольським личком
Я танцюю, я в жовтому платті
І закохана я у музику.

Це було в Чернівцях, на вулиці Олега Кошового, де тоді жила Галина.

Він часом звертався до неї «Коцю!» Коли ж дівчина поцікавилася, чому він так говорить, Володя відповів, що це його тато так звертається до мами. «Не знаю, як можна назвати наші стосунки з Володею, але це було щось таке чисте, ніжне й гарне, як маків цвіт, на який і тінь не впала. Нічого подібного в моєму житті не було. Яким він був? Світлим. У нього не було поганих рис, принаймні, я їх не бачила. Завжди уважний, добрий, веселий, надійний, чесний. У нього був священний пієтет перед життям, яке він любив, як дитина, і хотів, щоб воно ніколи не кінчалося. Егоцентризм, нарцисиянство, самозакоханість були чужі його відвертій товариській вдачі. Володя умів переконати людину в її власній неординарності, у її великій, але не усвідомленій цінності для людства. Знаю це по собі. Він умів поважати іншого» (зі спогадів «Священні для мене» Г. Тарасюк).

Корпуси медичного інституту розташовані неподалік вулиці Кафедральної, 2 (тодішньої Кірова) – саме там у редакції газети «Молодий буковинець» працювала Тарасюк. Володя часто дзвонив їй після пар, чекав на Театральній площі, потім вони разом гуляли містом і розмовляли. З ним було цікаво, бо знав багато – Івасюки мали дуже велику бібліотеку, яку Володя, за словами його наймолодшої сестри Оксани, перечитав тричі. Крім того, у цей час до них переїхав із Канади старший брат Михайла Григоровича Іван Івасюк – також джерело безцінної на той час інформації. І Галі було про що розказати – вона побувала в Москві, в Літературному інституті, була знайома з багатьма київськими письменниками. І на той час вона вже підготувала до друку збірку новел. Вони розповідали одне одному про своїх рідних, яких дуже любили, ділилися враженнями від прочитаного. «Володя сповідував культ своєї родини. Ідеалом для нього була сім'я його батьків, яких він дуже любив і поважав. Він гордився батьком, дядьком Іваном – канадським учителем української мови, захоплено розповідав про сестер, особливо про наймолодшу Оксану. Тоді я бачила, як він може гордитися. Не собою – своїм чесним родом, своїми близькими людьми» (зі спогадів «Священні для мене» Г. Тарасюк).

Найчастіше їх прогулянки закінчувалися на вулиці Сторожинецькій – там була гарна церква Петра й Павла, яка ніколи не зачинялася, а довкола церкви – величезний двір. Туди й заходили Володя й Галя. Додому Володя Галю не запрошував, але вона, дуже сором'язлива, навряд чи пішла б – батько його викладав у неї в університеті. Володя часто дзвонив їй на квартиру, й це була радість для господині дому пані Еріки, яка юнака дуже поважала. Він вимагав, щоб Галя також йому дзвонила. На жаль, як вона згадує, ні разу його до телефону не покликали – можливо, справді не було вдома. І чомусь йому не говорили про її дзвінки, він аж ображався, що вони домовлялися, він чекав біля телефону, а вона не дзвонила... А потім сталося нещастя – у Галі помер батько, тяжко захворіла мама. Більшість клопотів за молодших брата й сестру впало на її плечі. Володя згодом переїхав у Львів. Попросив Галину надіслати йому вірші для пісень. І вже у Львові він завершив твір «Пісня буде поміж нас», записав його на обласному радіо. Але Галя й не знала, що на цю пісню надихнула молодого митця саме вона. І тільки через десять років після трагічної загибелі Володимира Івасюка на одному з творчих вечорів про це розповів Михайло Івасюк.

Востаннє вони зустрілись у 1977 р. на батьківському 60-річному ювілеї. Володимир запросив її на танець, розпитував, як справи. «На той час я була вже у шлюбі, але прийшла одна і, як буває в компаніях, не досить зручно почувала себе без пари. Та й муляла присутність Володі... По старій пам'яті. Він ніби відчув мій стан і запросив на танець. Був несподівано солідний і серйозний. Може тому, що щойно виголосив з гордістю зворушливий тост за здоров'я батька, якого любив і шанував. Не знаю, але був навіть сумний. Розпитував, як живу, чи хороший чоловік. Коли я знітилась і здвигнула плечима, раптом сказав:

– Тобі треба звідси виїхати. Отак – стріпнути крильцями й полетіти.

– Куди? – спитала. – У Львів?

І тоді Володя аж ніби лячно заперечив:

– Ні, ні, тільки не до Львова. Там ти не виживеш!

– А ти, як ти виживаєш?

– Важко, коцю, важко... Ти навіть не уявляєш...

– І це при твоїй славі?

– А може, й тому, – він гірко усміхнувся. – Колись розповім... А зараз давай забудемо про все погане й будемо веселитися. Отакий між нами відбувся останній діалог...Але зустріч ще була – випадком, несподівано. Взимку 1979 року в Чернівцях. Незабаром я мала стати матір'ю і вся була перейнята слизькою дорогою, що майже зіткнулася з Володею – він ішов у товаристві одного чернівецького співака. Вигляд у мене був, звичайно, не вельми, і я поспішила перейти на другий бік вулиці. Коли озирнулася – Володя стояв і дивився мені вслід. Був у чорній болонєвій куртці. Вигляд мав нездоровий. І дивився сумно. Це було за кілька місяців до його трагічної смерті. Тепер я розумію, – то було мовчазне прощання... У рахві, яку мені подарував Володя в день народження, лежать сьогодні дві грудочки землі, священні для мене, – з могили моїх батьків і Володимира Івасюка» (зі спогадів «Священні для мене» Г.Тарасюк).

Так, у Нього закохувалися, закохувався і Він. Бо без світлого й чистого кохання у серці митця не народилися б його Пісні, такі, як «Червона рута», «Я піду в далекі гори», «Відлуння твоїх кроків», «У долі своя весна», «Два перстені», «Я ще не все тобі сказав», «Світ без тебе», «Золотоволоска», «Любов цвіте один раз». Вони не могли бути написані митцем з байдужим серцем...

Це було останнє кохання у його житті. Кохання, що рвало серце. Кохання буває різним: буває щасливим і гірким, взаємним і безмовним, коханням-радістю і коханням-стражданням...

Тетяна Жукова була дуже вродливою. Закінчила Львівську консерваторію. Була солісткою Львівської оперного театру. «Володимир Івасюк – яскрава особистість. Є особистості талановиті, проте зовні сірі. Але не Володимир. Він подобався не одній дівчині, жінці, на нього звертали увагу. До того ж одразу було помітно, що ця людина з мистецьких кіл, хоч і медик за фахом. У ньому відчувалася розкутість» (Наталія Колесніченко-Братунь). Між молодими людьми спалахнув роман. «Я бачив Таню, їхнє кохання – вони часто приїжджали і залишалися у мене ночувати. У їхніх стосунках були складності: Володя хотів взяти її в дружини, а його батьки були категорично проти», – пригадує Ю. Рибчинський. Вона стала найдовшим і найпристраснішим його коханням. «У 1973 році готувалася передача – святковий концерт на Львівському телебаченні з виконанням пісень Володимира Івасюка. Він шукав співачку, щоб мала голос, як Софія Ротару. Йому порадили в консерваторії мене. Ми зустрілися з ним 24 грудня 1973 року на його квартирі по вул. Маяковського 106/13. Тоді він жив із сестрою своєю Галею. Ми підготували з ним пісню «У долі своя весна». З того дня ми стали знайомими. Офіційно ми стали друзями 7 листопада 1973 року (мабуть – 1974, очевидно – помилка слідчого – І. Л.) Володя запропонував мені зустрітися з ним, я прийшла до нього, ми почали зустрічатися з ним. З Володею ми дружили близько шести років. Ми любили одне одного. Я любила його і я була переконана, що він мене любив» (зі свідчень Т. Жукової)... Минуло більше півроку, перш ніж він запропонував зустрічатися. І хоча їхні стосунки тривали шість років, але про неї воліють не говорити ні рідні, ні друзі, немов її не було в його житті зовсім. У спогадах одного з товаришів, Петра Романюка, Т. Жукова фігурує як «чорна фея». «Я кохала його і була впевнена, що він кохав мене. У 1976 році ми вирішили з Володею одружитися, але після він став уникати цього питання», – згадувала згодом Тетяна Жукова. За її версією, чому так сталося, винним є батько Володимира Михайло Григорович, який приблизно в 1977 році мав серйозну розмову з сином. Батьки Івасюка були проти цього шлюбу. Вони вважали, що репутацію співачки не можна назвати кришталево чистою. Володимир пообіцяв, що одружуватися з Тетяною не буде. Цю версію підтверджує й друг Володимира Юрій Рибчинський. Недоброзичливці шепотілися, що рідня зруйнувала особисте життя Івасюка, я ж чув, що Володимир мріяв мати таку сім'ю, як у його батьків. Михайло Григорович називав дружину тільки Софієчкой або Софійкою... Там всі близькі один за одного трималися. Володя не міг ослухатися ні тата, ні маму».

«... Батько Володі мав дуже розвинену інтуїцію, тому щось відчував. У цієї жінки були дуже великі амбіції. Можливо, вона мріяла про славу Софії Ротару, і тому хотіла бути ближче до Володимира...», – згадувала Людмила Шкуркіна. Їхні стосунки були пристрасні і конфліктні, як відмічала Тетяна. Так, після чергового конфлікту він заговорив про самогубство: «Це був якраз у той момент, коли ми з ним у черговий раз сильно посварилися і розійшлися». Вона ще згадала такий випадок: «Ми якось подивилися з ним кіно, де акт самогубства був публічною акцією». І коли ми вийшли з ним обговорювати цей фільм, він сказав: «Я не розумію тих людей, які демонструють відхід з життя таким чином, щоб це викликало такий резонанс, публічність. Якщо людина вирішила піти з життя, вона має зробити це так, щоб потім її нелегко було знайти».

Вони якийсь час не зустрічалися. І як тонка й чутлива особистість, він дуже болісно пережи-

вав періоди творчих спадів ... Так він потрапив до психіатричної клініки і сам подзвонив Тетяні, попросив, щоб вона прийшла. За твердженням Жукової, вона прийшла до нього в психіатричну клініку і побачила там іншу людину. «Ми сиділи в приймальному покої і обидва плакали. Він продовжував зізнаватися мені в коханні і говорив, що ми повинні одружитися. Володя пояснював, що у нього на роботі виникла сильна нервова депресія. Я і сама знала, що він міг працювати ночами, цілодобово і нічого не їсти».

Загалом, Івасюк не щадив свого здоров'я. «...Осінь 1978 року. Володя був запрошений на злет творчої молоді у Київ, на якому мали виконуватися його твори, зокрема «Літо пізніх жоржин» на вірші Ростислава Братуня, «Рождение дня» на вірші Андрія Дементьєва, «Нам спокій, друже, тільки сниться» на вірші Романа Кудлика і сюїта для камерного оркестру, над якою він дуже активно працював. Робота забирала увесь час, тому що дуже йому хотілося закінчити її до початку творчого зльоту. Сюїту виконував Київський камерний оркестр під керуванням Шароєва... Приїхали ми в Київ за два дні до відкриття зльоту і відразу пішли на репетицію камерного оркестру – саме ішла робота над сюїтою. Володимир чув цей твір уперше в живому виконанні й був дуже схвильований. Твір мені дуже сподобався своєю інтонаційною свіжістю. Музика малювала ранковий карпатський пейзаж з його дзвінкими джерельними струмочками, зеленими полонинами.

День пройшов за організаційними справами, а на завтра, на ранок, була призначена репетиція з симфонічним оркестром, на яку ми зобов'язані були подати симфонічні партитури названих пісень. Тільки надвечір повернулися в готель. Я мав одне бажання – відпочити. Так я Володі й запропонував. Він усміхнувся: «Ти знаєш, я так запрацювався над сюїтою, що не встиг зробити оркестровки для пісні «Нам спокій, друже, тільки сниться». Я кажу, що доведеться обмежитися двома піснями. Фортепіано ж ми ніде вже не знайдемо і за такий короткий час написати оркестрову партитуру й голоси неможливо. «...Я ж обіцяв, завтра чекатимуть. І як я виглядатиму? Це серйозні люди й буде незручно. Ти лягай спати, бо тобі завтра треба мати форму, сон для співака багато значить. І повтори собі музичний текст, а я зараз сідаю за роботу». «Володю, інструмента ж немає, як ти писатимеш?» А він знову усміхнувся – мовляв, будемо без інструмента. Я не заперечив. Він пішов у другу кімнату, приготував усе для роботи. Педантично усе розклав, перевірив, щоб усе було під руками, – як я зрозумів, щоб під час творчого горіння не розсіювати своєї думки.

Чесно кажучи, я не дуже вірив у його задум. Як це без фортепіано можна написати оркестрову партитуру для 60 інструментів і щоб усе було злагоджено? Прокидаюся вранці, заходжу до нього в кімнату... На дивані, на паркеті, на кріслах – всюди білі листки нотного паперу, вже заповнені нотними значками. Це вже була музика – плід його безсонної ночі. А він далі пише, не звертаючи на мене уваги. Тоді на секунду відірвався від партитури, глянув на мене. Обличчя було натхненне, очі горіли – він був ще там, у полоні своєї музики, у своєму світі невідомої нам краси, куди суджено проникати тільки людям високого духовного й творчого покликання. Раптом він ніби прокинувся й просто сказав: «Партитура готова». Я став на коліна: «Володю, але ж це страшенний труд. Скільки ти затратив енергії! Хіба можна так виснажливо працювати? У тебе попереду ще стільки часу. Чого так поспішаєш – встигнеш!» Він задумався, а тоді процитував слова із своєї пісні: «Нам спокій, друже, тільки сниться». Встав: «Давай одягатися на репетицію».

Прийшли на репетицію, розклали ноти, оркестр програв усю партитуру. Я був вражений – жодної помилки, і яка музика, яка гра музичних барв! А увечері був концерт. Пісня виконувалася вперше й отримала схвальну оцінку музичної критики. Незвичайна любов до праці, бажання зробити якомога більше і зробити сьогодні, не відкладаючи на завтра. Він писав не просто пісню з заспівом і приспівом, а цілі музично-драматичні сцени. Часом важко зрозуміти, що ж головне – слово, мелодійна лінія чи оркестрова гама. Все це у нього переплітається, взаємно доповнюючись, створюючи єдину драматургічну лінію. Часто з друзями ми називали його українським Шубертом» (Ігор Кушплер «Нам спокій, друже, тільки сниться»).

«4 березня 1979 р. день народження Володі ми відзначили в сімейному колі в Чернівцях. 5 березня його покликали дівчата до м. Львів і в колі 7 дівчат він відзначив свій день народження у Тані і Світлани вдома. Про це говорив Володя мені і навіть приніс половину калача... Наступного ранку 25 квітня я подумала, що він переночував у Тані і пішов на заняття. Я підійшла до консерваторії, зустріла біля входу Марійку з 4 курсу композиторського відділення і запитала про Володю. Вона відповіла, що 24 квітня вона Володю не бачила. Там я побачила Мазепу. Він сказав, що не бачив його 24 квітня. Я тоді подзвонила Галі і запропонувала <їй> зателефонувати Жуковій, щоб вона дізналася, чи був Володя у неї. Жукова їй відповіла, що Володі <у неї> немає і що вона сама очікує його. 23 квітня в другій половині дня Жукова зателефонувала і запитала, чи приїхав Володя? Тому що вона не представилася. Я їй відповіла: «Кому це я маю звіт давати?» Таня більше не дзвонила. Зате 24 квітня дзвонила кілька разів Світлана, питала кілька разів Володю...» (із слідчої справи, із свідчень С. Івасюк)

... Не виключено, що останні дні життя композитора були спотьмарені особистою драмою. Відразу після його смерті Тетяна Жукова полишила Львів.

P.S.

«...Дедал зробив крила, і вони із сином Ікаром полетіли... Незважаючи на застереження батька, Ікар піднявся занадто високо. Сонце розтопило віск, яким було скріплене пір'я крил, Ікар упав у море і загинув. А Дедал, оплакавши сина, добрався до Сицилії, де і провів залишок своїх днів» (з грецького міфу).

«...він – а це властиве талановитим людям – випромінює світло...» (О. Рутковська)

Зірки не падають у небо,
«зірки» ідуть у небеса. (Ю. Рибчинський)

«На першому конкурсі імені В. Івасюка ми з батьком Володі (*авт. М. Івасюком*) поїхали ставити пам'ятний знак композиторові у Кіцмань. На зворотному шляху завернули до кафе, випили коньяку. Я запитав: «Михайле Григоровичу, ніяких КДБ уже немає, райкомів – теж. Ну, скажіть, що тоді сталося? Хто вбивця?» – «Він це зробив сам». – «Але чому?!» – «Тому, – відповідає, – що син тричі лежав у психіатричній лікарні по два і більше місяці. У нього була манія безвиході. Йому здавалося, що все в цьому житті кепсько. Відчував, так би мовити, вселенський сум...» Я батькові вірю.» (із свідчення президента Асоціації діячів естрадного мистецтва України, заслуженого діяча мистецтв В. Герасимова; за кн. О. Василишин. «Володимир Івасюк: сила серця і таланту» (Львів, 2009)).

«...нічого ганебного, якщо ми визнаємо, що Володимир Івасюк покінчив життя самогубством. В. Маяковський і С. Єсенін, М. Хвильовий, М. Цвєтаєва, Гр. Тютюнник – самі поквиталися із життям. Так трапляється у житті митців... Треба порушити інше питання: «Що послужило причиною цієї трагедії?» Якщо в 30 років, у розквіті своєї слави, людина йде з життя... В основі його смерті лежали гоніння, несправедливість і приниження, яких він зазнавав. Його нещастя полягало в тому, що він був ***українським композитором***. А у нас побратими по цеху не прощають раннього успіху, достатку і слави...» (Юрій Рибчинський. З інтерв'ю газеті «День»).

«Шануймо і любімо Володю Івасюка, бо за життя він нами був і недолюблений, і недоласканий, і недошанований. Ми не зовсім розуміли, поруч кого живемо» (Ф. Стригун. художній керівник Львівського національного академічного українського драматичного театру ім. Марії Заньковецької).

ЛІТЕРАТУРА

1. *Івасюк* Володимир Михайлович (1949–1979) // Мистецтво України : біогр. довід. – К. ; 1997. – С. 272.

2. *Івасюк* Володимир Михайлович (1949–1979) // Муха А. Композитори України та української діаспори : довід. – К. ; 2004. – С. 118.

3. *Івасюк М.* Монолог перед обличчям сина. – Чернівці: Молодий буковинець, 2007. – 224 с.

4. *Василишин О. М.* Творча спадщина Володимира Івасюка. – Львів: Укр. акад. друкарства, 2007. – 270 с.

5. *Василишин О.* Володимир Івасюк: сила серця і таланту: монографія / О. М. Василишин. – Львів: Укр. акад. друкарства, 2009. – 368 с.

6. *Лепша І.* Життя і смерть Володимира Івасюка. Режим доступу: http://www.ivasyuk.org.ua

7. *Маслій М.* Володимир Івасюк : світло й тінь легенди / М. Маслій // Галас. – 1997. – № 3. – С. 8–12.

8. *Малиновський Р.* «Мати Володимира Івасюка впізнала сина лише по шраму від апендициту і родимці на спині. Впізнати його було неможливо: обличчя знівечене, пальці поламані, все тіло в синцях» // «Бульвар Гордона», № 19 (211), травень, 2009.

9. *Малиновський Р.* «Екс-співробітник розвідки КДБ і СБУ, експерт ЦРУ і ФБР Михайло КРИЖАНІВСЬКИЙ: «Швидше за все, у Івасюка вимагали «камінчики», причому явно «ліві». Якщо злочинців не цікавили 40 тисяч рублів на його ощадкнижці, значить, вартість цінностей, які вони вибивали, повинна була перевищувати цю суму мінімум в два рази» // «Бульвар Гордона», № 25 (217), червень, 2009.

10. *Нечаєва П.* Безсмертна тінь великих душ. – Чернівці: Зелена Буковина, 2004. – 80 с.

11. Поет невмирущої рути : до 60-річчя від дня народження В. Івасюка // Знаменні дати: Календар – 2009. – К. ; 2009. – С. 49–53.

12. *Різник О.* Нереалізований поп-ідол чи співець-мученик (Володимир Івасюк) // Герої та знаменитості в українській культурі / Ред. О. Гриценко. – К.: УЦКД, 1999. – С. 257–273.

13. *Пушик С.* Червона рута цвістиме вічно / Степан Пушик // Українська культура. – 2004. – № 2/3. – С. 12–14.

14. *Рутковська О.* У долі своя весна : тридцять років потому... / Ольга Рутковська // Культура і життя. – 2009. – 6 трав. – С. 7.

15. *Ракитин А.* Смерть композитора. Загадочные преступления прошлого – Режим доступу: http://murders.ru/man.html

16. Тайны спецслужб: «С Ивасюком расправился КГБ!» / Режим доступу: https://www.segodnya.ua/

17. *Унгурян Т.* Монолог перед обличчям брата : докум. повість / Тарас Унгурян. – К. : Вид. центр «Просвіта», 2003. – 80 с. : іл., портр., ноти.

18. http://www.ivasyuk.org.ua/articles.php?lang=uk